

14. ZNANSTVENA KONFERENCA

POMURSKA AKADEMIJA POMURJU

Pomurje 25 let po osamosvojitvi Slovenije

(zbornik povzetkov)

Murska Sobota, 2016

Uvodnik

POMURJE 25 LET PO OSAMOSVOJITVI SLOVENIJE

V iztekajočem se letu obeležujemo 25. obletnico samostojnosti Slovenije. Tudi v Pomurski akademiji PAZU smo se odločili, da temu pomembnemu jubileju posvetimo ustrezno pozornost. Zaradi tega smo letošnji plenum vsebinsko vezali na ta jubilej, s posebnim poudarkom na Pomurje.

Zanima nas tisto, kar je bilo dobrega narejeno pred 25 leti, kar je bilo dobrega v Pomurju v naslednjih 25 letih in ali lahko na osnovi tega ugotovimo, kaj je tisto, kar lahko za Pomurje v samostojni Sloveniji naredimo v prihodnje.

Ob osamosvojitvi je Pomurje odigralo **pomembno vlogo**, tako v **strateškem**, kot tudi v **kadrovskem smislu**. Tega se včasih celo premalo zavedamo, zato je prav, da ob priložnostih kot je ta, spomnimo in opozorimo na ta dejstva. K oblikovanju plenarne razprave smo povabili goste, ki so na različnih področjih **sooblikovali našo samostojnost** in jo kasneje tudi gradili ter usmerjali. Plenum bo po tradiciji otvoril naš častni član **akad. pom. akad. dr. Anton Vratuša**. Dogodke izpred 25 let bomo poskušali osvetliti s političnega stališča, kjer je osrednjo vlogo igral naš prvi predsednik **gospod Milan Kučan**. Ob politiki bomo spoznali tudi vlogo vojske in sedme sile, ki sta ključno pripomogli k osamosvojitvi Slovenije. Osamosvojitve je temeljila na striktnem spoštovanju pravnih norm, katere je v takratni Skupščini zagovarjal tudi naš član, takratni poslanec.

Letošnja, že 14. konferenca Pomurske akademije PAZU, se spet odlikuje po zelo raznovrstnih prispevkih in tudi letos beležimo **skoraj 40 predavateljev**. Skupno število predavanj na vseh dosedanjih konferencah pa se približuje številu 400. Že pred leti si je konferenca **zagotovila vlogo osrednjega znanstveno raziskovalnega dogodka v Pomurju** in tudi širše. Ta vloga se iz leta v leto utrjuje. Vsako leto se veselimo tudi prispevkov naših članov, ki so na konferenci prvič; letos bo kar šest takih.

Prispevki so strokovno pregledani, prav tako znanstveni članki, objavljeni v dveh revijah **Anali PAZU** in **Anali PAZU HD**, strokovni članki pa v **Pomurskih obzorjih**. Stalnica so tudi televizijske oddaje, ki jih **TV Idea** predvaja v sklopu serije **Po sledih napredka**. Prav vse naštetje je **pomembna in trajna sled**, ki jo vsakoletna konferenca pusti v znanstvenem okolju. S tem PAZU več kot izpolnjuje svoje poslanstvo. Hvala vsem, ki pri tem sodelujete.

pom. akad. dr. Mitja Slavinec
predsednik PAZU

Kazalo

Uvodnik	2
POMURJE 25 LET PO OSAMOSVOJITVI SLOVENIJE	6
NEKDANJI POMURSKI POLITIK, OSAMOSVOJITELJ, PO 25 LETIH	6
SPLAV, RODNOST IN GOSPODARSKA KRIZA V SLOVENIJI IN POMURJU	7
V PREKMURJE V ZAVETJE	7
IZVRŠEVANJE DEKLARACIJE IN STRATEGIJE O ZUNANJI POLITIKI REPUBLIKE SLOVENIJE	8
SKUPNE ZNAČILNOSTI SISTEMOV VODENJA KAKOVOSTI IN MODELOV ODLIČNOSTI TER VZROKI ZA NJIHOVO NEZPOLNJEVANJE PRIČAKOVANJ V PRAKSI	8
PRAVICA DO LETNEGA DOPUSTA	9
JE POMEMBNA ČETRTA TEHNOLOŠKA REVOLUCIJA? ALI SMO PRIPRAVLJENI NA NJO?	9
RAK V NOSEČNOSTI	10
NEINVAZIVNA PRENATALNA GENETSKA DIAGNOSTIKA	10
PROFESIONALIZEM NA PODROČJU DUŠEVNEGA ZDRAVJA	11
NAPAKE V ZDRAVLJENJU Z ZDRAVILI: REALNOST IN PRIHODNOST	11
DINAMIČNE MEHANSKE LASTNOSTI NOVEGA SISTEMA ZA DUŠENJE VIBRACIJ	12
IZDELAVA IN KARAKTERIZACIJA LASTNOSTI KONTINUIRNO ODLITE NI-TI ZLITINE	12
REVERZIBILNO RAČUNALNIŠTVO	13
UPRAVLJANJE PROIZVODNEGA SISTEMA Z ZAKASNITVAMI V PROIZVODNJI S POMOČJO LAMBERTOVIH FUNKCIJ	13
IZRAČUN HITROSTI GIBANJA SONČEVH PEG KOT NAZOREN NAČIN DOLOČITVE HITROSTI VRTENJA SONCA	14
MANAGER ZA ZDRAVJE-MODNA MUHA ALI NUJA ZA PODJETJA	14
POMEN GENSKIH POLIMORFIZMOV OKSIDACIJSKEGA STRESA PRI ATEROSKLEROZI VRATNIH ARTERIJ BOLNIKOV S SLADKORNO BOLEZNIJO TIPA 2	15
POSTMETAFIZIKA OSAMOSVOJENEGA UMA	16
ETIZACIJA SVETA DANES	16
FIKCIONALIZIRANJE LASTNE BEGUNSKE OZ. MIGRANTSKE IZKUŠNJE?	16
PARENT'S CORNER - POT DO BOLJŠEGA MEDSEBOJNEGA RAZUMEVANJA ŠOLA-STARŠI	17
ILEGALNE SKUPINE V OKRAJU GORNJA RADGONA 1945-1950	17
NAČELO SOCIALNE DRŽAVE	18
SOCIALNO DELO Z DRUŽINO NA DRUGI RAVNI: KONCEPT IN REZULTATI PROCESOV PODPORE IN POMOČI	18
USTAVNOPRAVNA VPRAŠANJA KONTROLE CEN NAFTNIH DERIVATOV	19
KAKO INOVATIVNA SO POMURSKA PROIZVODNJA PODJETJA?-TRETJIČ	19
LJUDJE NA BEGU V ČASU OD KONCA HLADNE VOJNE DO DANES	20
ČEBELARSTVO KOT POSLOVNA PRILOŽNOST ZA POMURJE	20
SINTEZA AKTIVNIH KOMPONENT ZA ZDRAVILA Z GENSKO SPREMENJENIMI RASTLINAMI	20
VARNO V VIRTUALNO	21
SIMPTOMI IN ZNAKI PSIHIČNIH MOTENJ PRI OSEBAH IZ TUJIH KULTUROLOŠKIH PODROČIJ	21
ZDRAVSTVENO STANJE ROMSKIH ŽENSK IN NJIHOVO SODELOVANJE V PREVENTIVNIH PROGRAMIH ZORA IN DORA ..	22
MERITVE TOPLOTNE PREVODNOSTI TANKIH PLASTI TKANIN Z INFRARDEČO KAMERO	22
Seznam članic in članov PAZU	23

PROGRAM

Petek, 25. november

10:45 - 11:00 Prihod in registracija udeležencev

11:00 - 12:45

OTVORITEV KONFERENCE

POMURJE 25 LET PO OSAMOSVOJITVI SLOVENIJE (plenum)

(povezuje pom. akad. dr. Mitja Slavinec)

akad. pom. akad. dr. Anton Vratuša, SAZU in PAZU

Milan Kučan, prvi predsednik Republike Slovenije

Ladislav Lipič, slovenski generalmajor in predsednik Zveze veteranov vojne za Slovenijo

pom. akad. dr. Jože Magdič, PAZU

Jože Pojbič, Delo d.o.o.

13:00 - 14:30 DRUŽBOSLOVJE IN HUMANISTIKA (povezuje pom. akad. dr. Ivan Rihtarič)

13:00 pom. akad. dr. Damir Josipovič – Splav, rodnost in gospodarska kriza v Sloveniji in Pomurju

13:15 pom. akad. dr. Attila Kovács – V Prekmurje v zavetje

13:30 pom. akad. dr. Stanislav Raščan – Izvrševanje Deklaracije in Strategije o zunanji politiki Republike Slovenije

13:45 pom. akad. dr. Branko Škafar – Skupne značilnosti sistemov vodenja kakovosti in modelov odličnosti ter vzroki za njihovo neizpolnjevanje pričakovanj v praksi

14:00 pom. akad. dr. Darja Senčur Peček – Pravica do letnega dopusta

14:15 pom. akad. dr. Florian Margan – Je pomembna četrta tehnološka revolucija? Ali smo pripravljeni na njo?

14:30 RAZPRAVA IN ODMOR

15:00 - 16:00 MEDICINA (povezuje pom. akad. dr. Rebeka Rudolf)

15:00 pom. akad. dr. Cvetka Grašič Kuhar – Rak v nosečnosti

15:15 pom. akad. dr. Alenka Erjavec Škerget – Neinvazivna prenatalna genetska diagnostika

15:30 pom. akad. dr. Matej Štuhec – Napake v zdravljenju z zdravili: Realnost in prihodnost

15:45 pom. akad. dr. Zdenka Čebašek-Travnik – Profesionalizem na področju duševnega zdravja

16:00 RAZPRAVA IN ODMOR

16:30 - 17:45 TEHNIKA IN NARAVOSLOVJE (povezuje pom. akad. dr. Renato Lukač)

16:30 akad. pom. akad. dr. Igor Emri – Dinamične mehanske lastnosti novega sistema za dušenje vibracij

16:45 pom. akad. dr. Rebeka Rudolf – Izdelava in karakterizacija lastnosti kontinuirno odlite Ni-Ti zlitine

17:00 pom. akad. dr. Robert Meolic – Reverzibilno računalništvo

17:15 pom. akad. dr. Rudolf Pušenjak – Upravljanje proizvodnega sistema z zakasnitvami v proizvodnji s pomočjo Lambertovih funkcij

17:30 pom. akad. dr. Simon Ūlen – Izračun hitrosti gibanja sončevih peg kot nazoren način določitve hitrosti vrtenja Sonca

17:45 RAZPRAVA

18:00 - 18:45 PREDSTAVITEV NOVIH ČLANOV (povezuje pom. akad. dr. Zdenka Čebašek-Travnik)

18:00 dr. Simona Šarotar Žižek – Manager za zdravje – Modna muha ali nuja za podjetja

18:15 dr. Marija Šantl Letonja – Pomen genskih polimorfizmov oksidacijskega stresa pri aterosklerozi vratnih arterij bolnikov s sladkorno boleznijo tipa 2

18:30 dr. Tadej Pirc – Postmetafizika osamosvojenega uma

20:00 AKADEMSKI PLES (PHD. Band)

KONFERENCE

Sobota, 26. november

9:15 - 9:30 Prihod in registracija udeležencev

9:30 - 10:30 HUMANISTIKA (povezuje pom. akad. dr. Darja Senčur Peček)

9:30 pom. akad. dr. Cvetka Hedžet Tóth – Etizacija sveta danes

9:45 pom. akad. dr. Vesna Kondrič Horvat – Fikcionaliziranje lastne begunske oz. migrantske izkušnje?

10:00 pom. akad. dr. Jolanda Lazar – Parent's corner – Pot do boljšega medsebojnega razumevanja šola-starši

10:15 pom. akad. dr. Ivan Rihtarič – Ilegalne skupine v okraju Gornja Radgona 1945-1950

10:30 RAZPRAVA

10:45 - 12:00 DRUŽBOSLOVJE (povezuje pom. akad. dr. Jolanda Lazar)

10:45 pom. akad. dr. Etelka Korpič-Horvat – Načelo socialne države

11:00 pom. akad. dr. Gabi Čačinovič Vogrinčič – Socialno delo z družino na drugi ravni: koncept in rezultati procesov podpore in pomoči

11:15 pom. akad. dr. Saša Zagorc – Ustavnoppravna vprašanja kontrole cen naftnih derivatov

11:30 pom. akad. dr. Iztok Palčič – Kako inovativna so pomurska proizvodna podjetja? – Tretjič

11:45 pom. akad. dr. Janez Malačič – Ljudje na begu v času od konca hladne vojne do danes

12:00 RAZPRAVA IN ODMOR

12:30 - 14:00 NARAVOSLOVJE, BIOTEHNIKA IN MEDICINA (povezuje pom. akad. dr. Milan Svetec)

12:30 pom. akad. dr. Stanko Kapun – Čebelarstvo kot poslovna priložnost za Pomurje

12:45 pom. akad. dr. Zlata Luthar – Sinteza aktivnih komponent za zdravila z gensko spremenjenimi rastlinami

13:00 pom. akad. dr. Renato Lukač – Varno v virtualno

13:15 pom. akad. dr. Brigita Novak Šarotar – Simptomi in znaki psihičnih motenj pri osebah iz tujih kulturoloških področij

13:30 dr. Erika Zelko – Zdravstveno stanje romskih žensk in njihovo sodelovanje v preventivnih programih ZORA in DORA

13:45 pom. akad. dr. Mitja Slavinec – Meritve toplotne prevodnosti tankih plasti tkanin z infrardečo kamero

14:00 RAZPRAVA IN ZAKLJUČEK KONFERENCE

ORGANIZACIJSKI ODBOR

pom. akad. dr. Mitja Slavinec

pom. akad. dr. Milan Svetec

pom. akad. dr. Mitja Lainščak

pom. akad. dr. Romana Karas

pom. akad. dr. Renato Lukač

pom. akad. dr. Zdenka Čebašek Travnik

pom. akad. dr. Darja Senčur Peček

pom. akad. dr. Rebeka Rudolf

Nina Jug

Zoran Wolf

ZNANSTVENI ODBOR

akad. pom. akad. dr. Anton Vratuša

akad. pom. akad. dr. Igor Emri

pom. akad. dr. Venčeslav Kaučič

pom. akad. dr. Janez Malačič

pom. akad. dr. Rafael Mihalič

pom. akad. dr. Zvonko Jagličič

pom. akad. dr. Miran Kondrič

pom. akad. dr. Boris Pihlar

pom. akad. dr. Cvetka Tóth Hedžet

pom. akad. dr. Borut Žalik

akad. pom. akad. dr.

Anton Vratuša

- > SAZU, Ljubljana
- > PAZU, Murska Sobota

pom. akad. dr.

Jože Magdič

- > PAZU, Murska Sobota

POMURJE 25 LET PO OSAMOSVOJITVI SLOVENIJE

POVZETEK

Pozdravljam sklep vodstva Pomurske akademsko znanstvene unije, da na svoji 14. znanstveni konferenci razpravlja o temi *Pomurje 25 let po osamosvojitvi Slovenije*. Prava ustanova ob pravem času in ob odlični priložnosti. Skupnost znanstvenikov in strokovnjakov s področja naravoslovja tehnologije, medicine, biotehnike, družboslovja, humanistike, ki želi na tem srečanju tudi oceniti svoje dosedanje delo in dosežke ter obogatitev svojega poslanstva in bodoči program. Po štirinajstih letih delovanja PAZU delovanja so tudi posamezni člani imeli dovolj priložnosti, da v skupnosti najdejo svoje mesto.

V svojem prispevku želim temo predstaviti zlasti z zgodovinskega narodopisnega, družbeno-ekonomskega in kulturnega stališča s posebnim poudarkom na specifični značilnosti panonske večnacionalne skupnosti med Muro, Rabo, Zalo od Dolinskega, Ravenskega, Goriškega, Porabskega območja vključno z obrobni območjem od potoku Kučnice in madžarskimi območji ob madžarski-avstrijski ter ob madžarsko-slovenski meji. Posebna pridobitev kmečkega prebivalstva so urbarji Marije Terezije (1771), ki *omejujejo* dajatve zemeljski gospodi tako, *da kmet lahko preživi sebe in družino*. V teh državnih dokumentih je slovenski jezik ravnopraven z nemškimi in madžarskimi, za enakopravnost med katoliško vero pa je poskrbel cesar in kralj Jožef II, sin Marije Terezije.

KLJUČNE BESEDE

Urbar, grofija, davek v naravi, cesarski patent.

NEKDANJI POMURSKI POLITIK, OSAMOSVOJITELJ, PO 25 LETIH

POVZETEK

Leta 1990 sem bil izvoljen za delegata Družbenopolitičnega zbora RS in sicer na listi Slovenskih krščanskih demokratov. Sodeloval sem torej pri nastajanju samostojne in demokratične države Slovenije, kar mi je bil eden od najpomembnejših življenjskih smislov. Potem sem bil še državni svetnik. V okviru obeh možnosti sem torej bil seznanjen s potekom nastajanja slovenske države. Znotraj novonastalih strank je v Pomurju zelo manjkalo intelektualcev, zato sem kot zdravnik bil dobrodošel. Medicinsko stroko nikoli nisem opustil. Celotno dogajanje slovenskega osamosvojitvenega procesa sem doživljal kot NOB, torej sodelujem pri osvoboditvi in potem grem svojo psihiatrovo pot. Človeška psiha in politika sta proporcionalno med seboj povezani. Nisem torej imel nekih visoko letečih pričakovanj. Vstajanje in razvoj Slovenije sta bila odvisna od naših duš in tako je tudi danes. Med t. im. osamosvojitelji sta hitro nastali dve skupini, ena ki je hotela »biti« in druga »imeti«. Spadam med tiste, ki so hoteli le »biti«. Želel sem le en dan živeti v samostojni Sloveniji. S tem bi bil izpolnjen moj življenjski smisel. Sedaj živim vrsto let v samostojni Sloveniji, kar uresničuje pravilnost mojega takratnega vstopa v politiko. Pomembno načelo za samostojno Slovenijo mi je bila »svoboda kapitala«, torej, naj vsak, ki si želi, po pravno- pošteni poti pride do kapitala in z njim upravlja. Na tem področju je Slovenija v številnih zgodbah zgrešila pot. Poslušam kritiko razočaranih, ki so na področju kapitala karambolirali. Njihova razočaranost in agresija zoper mene se verbalizirata z izjavo, »tudi ti si bil eden izmed tistih...«. Mislijo seveda na mojo takratno politiko. Pomurje me danes zanima na duševnem področju. Številni obrazi so žalostni in izčrpani, kar me skrbi. Pomurski človek je v 25 letih premalo izkoristil svojo geopolitično lego. Prepričan sem, da zmoremo intenzivnejše osnovno človeško ekonomsko in povezovanje s sosednjimi narodi odnosno državami. Politično nisem več aktiven. Živim življenje svobodnega človeka. Komuniciram z osebami različnih ideoloških in političnih prepričanj. Kljub negotovi svetovni situaciji se v

Sloveniji počutim varnega. Realiziranje sprave prakticiram individualno, torej v vsakdanjem življenju, kot svoboden državljan. V lastni notranjosti sem prepričan, da je samostojna Slovenija nastala v imenu vseh demokratičnih političnih opcij in da ima vsak posameznik pravico do demokratičnega duševnega življenja. Veselim se vstopanja mladih v politiko, neglede za katero stranko ali drugo strukturo družbenega življenja se odločajo. Na samemu sebi pogosto namenjeno vprašanje, ali bi ponovil lastno politično preteklost, vedno v svoji vesti najdem isti odgovor, »da«. Absolutno, popolnoma brez populizma sem prepričan, da Pomurje zmore dosti več, kot to sedaj manifestira. Naši intelektualni in celotni duševni potenciali so močni, ustvarjeni smo za akcije. Ponosen sem nase in na vse, kar sem kot intelektualec storil za Pomurje.

KLJUČNE BESEDE

Osamosvojitve, politika, duševnost, Slovenija, Pomurje.

SPLAV, RODNOST IN GOSPODARSKA KRIZA V SLOVENIJI IN POMURJU

POVZETEK

Na kakšen način sta povezana splavnost in rodnost? V zadnjem času je v javnosti znova oživela večplastna razprava o splavu. Kot je običajno pri tovrstnih temah, se dokaj hitro odvije ideološka polarizacija in z njo deljena mnenja. Pri tem se zelo malo argumentacije opira na podatke, ki so dostopni. Splavnost, s katero opredeljujemo kompleksno medodvisnost številnih dejavnikov, ki vplivajo na število splavov (spontanih in induciranih), lahko po podatkih spremljamo že več kot pol stoletja. Še posebej v zadnjih nekaj desetletjih so podatki široko dostopni in omogočajo podrobnejše analize. Bistvena je ugotovitev, da se je število zabeleženih splavov na leto vse od osemdesetih let dalje izrazito zmanjšalo. Splavnost je neposredno zvezana s proučevanjem rodnosti. Splavnost, kot radikalna metoda omejevanja števila rojstev, se je s časom zelo spremenila. Če je še konec sedemdesetih let dosegalo število splavov vrednosti tipične za število rojstev, je do danes število splavov upadlo na približno četrtno števila vseh rojstev v koledarskem letu. V prispevku analiziramo razvoj splavnosti v zadnjem obdobju in razlike po regijah, tako v času opravljanja splava, kakor v njegovi pogostnosti. Ugotavljamo, da je pomemben vpliv na dogajanje povzročila zadnja finančna in gospodarska kriza po letu 2008, ki se je v Pomurju odrazila drugače, kakor v drugih slovenskih regijah.

KLJUČNE BESEDE

Splav, splavnost, rodnost, gospodarska kriza, Pomurje.

V PREKMURJE V ZAVETJE

POVZETEK

Po zatrtju revolucije leta 1956 je Madžarsko zapustilo okoli 200.000 ljudi, predvsem mladih, ki so si zatočišče poiskali v sosednji Avstriji in Jugoslaviji. Večina beguncev, okoli 180.000 oseb, je zbežalo v Avstrijo, preostalih 10 % pa v

pom. akad. dr.

**Damir
Josipovič**

> Inštitut za narodnostna
vprašanja, Ljubljana

pom. akad. dr.

**Attila
Kovács**

> Inštitut za narodnostna
vprašanja, Ljubljana

Jugoslavijo. Od 19.857 beguncev v Jugoslaviji jih je 1.617 madžarsko-jugoslovansko mejo prestopilo na območju Prekmurja. Iz preostalih republik so v Slovenijo premestili še dodatnih 730 beguncev, v slovenskih taboriščih pa se je rodilo še 14 otrok. Tako je skupno število madžarskih beguncev v slovenskih begunskih taboriščih in zbirnih centrih znašalo 2.361 oseb. Jugoslovanke oblasti so za begunce iz Madžarske v severovzhodni Sloveniji uredili 10 begunskih taborišč in zbirnih centrov, med drugim tudi v Veržaju, Radencih, Črncih na Apaškem polju in v Murski Soboti.

KLJUČNE BESEDE

Madžarska vstaja leta 1956, madžarski begunci, begunska taborišča, zbirni centri za begunce, Prekmurje.

IZVRŠEVANJE DEKLARACIJE IN STRATEGIJE O ZUNANJI POLITIKI REPUBLIKE SLOVENIJE

POVZETEK

Državni zbor Republike Slovenije je julija leta 2015 sprejel Deklaracijo o zunanji politiki Republike Slovenije na podlagi katere je Vlada Republike Slovenije prav tako julija 2015 sprejela Strategijo o zunanji politiki Republike Slovenije. Na podlagi obeh temeljnih strateških dokumentov poteka izvajanje in delovanje zunanje politike Republike Slovenije, ki jo zavezuje tudi Globalna strategija EU predstavljena na Svetu EU 1. junija 2016. Poleg rednega izvajanja zunanje politike s strani političnega vodstva države in njenih institucij mora na podlagi deklaracije in strategije o zunanji politiki minister za zunanje zadeve v izvedbene dokumentu vsako leto v parlamentu predstaviti izvrševanje zunanje politike in prioritete diplomacije Republike Slovenije.

KLJUČNE BESEDE

Zunanja politika, deklaracija, strategija, EU globalna strategija, Slovenija.

SKUPNE ZNAČILNOSTI SISTEMOV VODENJA KAKOVOSTI IN MODELOV ODLIČNOSTI TER VZROKI ZA NJIHOVO NEZPOLNJEVANJE PRIČAKOVANJ V PRAKSI

POVZETEK

Cilj vsake organizacije je da deluje učinkovito in uspešno. Organizacije se tega lotevajo različno. Sistemi vodenja kakovosti in modeli odličnosti so orodja, ki so organizacijam v pomoč, da učinkovito (delajo na pravi način) in uspešno delujejo (delajo prave stvari). V tem prispevku so primerjani nekateri sistemi vodenja kakovosti in modeli odličnosti in to tako v zasebnem kot javnem sektorju. Večine sistemov vodenja kakovosti (razen ISO 9001 in modela odličnosti EFQM ter PRSPO) predstavljenih v tem članku je avtor tega članka, avtor ali soavtor. V članku so prikazane skupne značilnosti in pomen ali koristi sistemov vodenja kakovosti in modelov odličnosti za organizacije ter na osnovi raziskave ugotovitve zakaj sistemi kakovosti v organizacijah delujejo in zakaj ne. Na koncu je podanih nekaj predlogov za izboljšanje delovanja sistemov vodenja kakovosti in modela odličnosti, v praksi.

KLJUČNE BESEDE

Učinkovitost, uspešnost, sistemi vodenja kakovosti, modeli odličnosti, prednosti in slabosti sistemov vodenja kakovosti in modelov odličnosti.

pom. akad. dr.

**Stanislav
Raščan**

> Ministrstvo za zunanje zadeve
RS

pom. akad. dr.

**Branko
Škafar**

> Ekonomska šola Murska
Sobota, Višja strokovna šola

pom. akad. dr.

Darja Senčur Peček

> Pravna fakulteta UM, Katedra
za delovno pravo

PRAVICA DO LETNEGA DOPUSTA

POVZETEK

Pravica do letnega dopusta je ena od temeljnih pravic delavca. Zagotavljajo jo mednarodni in regionalni dokumenti, še posebej Konvencija MOD št. 132 o plačanem letnem dopustu, Evropska socialna listina (spremenjena) in Direktiva 2003/88/ES o določenih vidikih organizacije delovnega časa. V Republiki Sloveniji ureja vprašanja v zvezi z letnim dopustom Zakon o delovnih razmerjih (ZDR-1), pri tem pa sledi navedenim dokumentom, ki zavezujejo Slovenijo. Delavec ima pravico do plačane odsotnosti z dela, ki traja najmanj štiri tedne v koledarskem letu in do regresa za letni dopust. V prispevku so obravnavana ključna vprašanja, povezana s pravico do letnega dopusta, kot so pravica do celotnega in sorazmernega dela letnega dopusta, trajanje letnega dopusta (upoštevaje zakonsko ureditev in ureditev v kolektivnih pogodbah dejavnosti) in izraba letnega dopusta. Ravno v zvezi z izrabo letnega dopusta, še posebej s prenosom neizrabljenega letnega dopusta v naslednje koledarsko leto in v zvezi s plačilom za neizrabljen letni dopust je Sodišče EU sprejelo vrsto pomembnih odločitev, ki so pomembne tudi za slovensko pravno ureditev. Pravica do letnega dopusta praviloma pripada samo delavcem, se pravi osebam, ki delo opravljajo v delovnem razmerju, ne pa tudi osebam, ki delo opravljajo na podlagi civilnih pogodb ali gospodarskih pogodb. V tej zvezi je v prispevku opozorjeno na problematiko priznavanja statusa delavca in posledično pravice do letnega dopusta osebam, ki delo opravljajo v razmerjih, v katerih je mogoče prepoznati elemente delovnega razmerja.

KLJUČNE BESEDE

Letni dopust, nadomestilo, plačilo za neizrabljen letni dopust, regres za letni dopust, delovno razmerje.

pom. akad. dr.

Florian Margan

> PAZU, Murska Sobota

JE POMEMBNA ČETRTO TEHNOLOŠKA REVOLUCIJA? ALI SMO PRIPRAVLJENI NA NJO?

POVZETEK

Dejstvo je, da že danes ukinjamo delovna mesta, ne samo v proizvodnji z nekvalificirano in kvalificirano delovno silo, temveč se začneja tudi radikalno zmanjševanje in znikanje delovnih mest. Prav zaradi bodoče tehnološke revolucije pričakujem občutni padec delovnih priložnosti, največji pokles bo v administraciji, v proizvodnji, konstrukcijski panogi, dizajnu, medijih, transportu, gradbeništvu, sektorju zabave itd. Vedno bolj bodo prišle do izraza človeška sposobnost in znanje, kateri za sedaj ne disponira robot, t.j. kreativnost, sposobnost kritičnega mišljenja, sodelovanje in aktivno se znati pogajati. Delovna mesta bodo ukinjana v vseh oblasteh dela tudi zaradi umetne inteligence. S tem se proizvodnja ne bo selila drugam, kjer bi bila delovna sila cenejša, kot je bilo to do danes, preprosto se bo ukinjala, oziroma racionalizirala s prihodom četrte tehnološke revolucije. Nisem prepričan, da smo na to dovolj pripravljeni. Vlada se premalo zaveda teh sprememb, pa čeprav bi lahko že danes razmišljala, kje bo njena vloga v tem procesu in kaj bodo ljudje pričakovali v bodočnosti od nje.

KLJUČNE BESEDE

Tehnološka, industrijska revolucija, avtomatika, robotizacija, tiskarna 3D, vlada.

pom. akad. dr.

Cvetka Grašič Kuhar

> Onkološki inštitut, Ljubljana

RAK V NOSEČNOSTI

POVZETEK

Rak v nosečnosti je na srečo redek pojav. Ker pa se starost nosečnic pomika v pozno rodno dobo (35-45 let), pričakujemo, da bo incidenca še rasla. Med nosečnostjo se lahko pojavi katerikoli rak, daleč najpogostejši pa so rak dojke (0,05-0,1% vseh nosečnosti), maligni melanom ter rak debelega črevesa in danke. Pogosto se pri nosečnici z rakom pojavi vprašanje o indukciji splava. Večinoma nosečnosti ni treba prekiniti. Ugotovili so, da splav ne izboljša izida zdravljenja raka. Neoptimalna terapija raka pri materi naredi škodo pri materi in otroku. Zdravljenje raka v nosečnosti se nekoliko razlikuje od zdravljenja izven nosečnosti, saj se moramo izogniti škodljivim vplivom na plod. Odločitev o vrsti zdravljenja raka pri nosečnici je poleg vrste in razširjenosti raka odvisna še od gestacijske starosti ploda. Prvi trimeser razvoja ploda je najobčutljivejše obdobje, ker poteka organogeneza. Kirurško zdravljenje je možno v vseh obdobjih nosečnosti. Kemoterapije ne smemo aplicirati v prvem trimestru nosečnosti, nato pa upoštevamo priporočila glede citostatikov. Tarčna zdravila praviloma niso varna med nosečnostjo. Obsevanja med nosečnostjo ne uporabljamo v zdravljenju raka, ker ni varne doze za plod. Morebitno obsevanje preložimo na obdobje po porodu. Celostna obravnava nosečnice z rakom je multidisciplinarna; sodelujejo onkologi različnih strok, vključeni pa so še ginekolog-porodničar in kasneje neonatolog. Če nosečnico zdravimo s kemoterapijo, moramo skrbno načrtovati porod, da ne rodi v obdobju nevtropenije ali trombopenije. Porod naj ob čim bližje polni gestacijski starosti, carski rez se uporablja le ob ginekoloških indikacijah. Bolnico in otroka po porodu skrbno spremljamo. Cilj zdravljenja nosečnice z rakom sta zdrava mati in zdrav dojenček.

KLJUČNE BESEDE

Nosečnost, rak, kemoterapija, multidisciplinarna obravnava.

NEINVAZIVNA PRENATALNA GENETSKA DIAGNOSTIKA

POVZETEK

Prenatalna ali predrojstvena genetska diagnostika (PGD) je pred kratkim predvsem na račun sodobne tehnologije doprinesla številne prednosti in olajšave pri odkrivanju določenih genetskih napak. Tako je dandanes na prostem trgu že vsakemu potrošniku dostopna novejša, popolnoma validirana genetska tehnologija, ki omogoča analizo genoma nerojenega otroka iz materine krvi (neinvazivna prenatalna genetska diagnostika - NPGD). Tehnologija je osnovana na sekveniranju t.i. cell-free DNA (zunajcelične DNA) fetusa, ki v času nosečnosti kroži v materinem krvnem obtoku. NPGD je bila razvita z namenom čim zgodnejšega odkrivanja najpogostejših številčnih kromosomskih sprememb (trisomija kromosomov 13, 18, in 21 ter spolnih kromosomov X in Y) pri fetusu. V primeru potrjene kromosomske anomalije je nosečnici zagotovljen dovolj zgodnji in zanjo čim manj medicinsko obremenjujoč ter etično sprejemljiv biomedicinski poseg. Implementacija naprednih genetskih diagnostičnih metod pa poleg izboljšanja v smislu genetske preventive lahko vodi tudi k nekaterim nepredvidenim spremembam v demografski strukturi, ki so lahko potencialno škodljive in kot take vzbujajo etične pomisleke. V prispevku želim predstaviti poleg koristnih, preventivnih lastnosti novejših tehnologij, tudi možni vpliv PGD na t.i. „reproduktivno svobodo“ ter posledično opozoriti na možni vpliv na demografske razmere. Poleg iskanja namenskih označevalcev za odkrivanje fetalnih genetskih karakteristik, se je tovrstni genetski material izkazal za uporabnega v druge namene, npr v onkologiji. Kot začetne t.i. „naključne najdbe“ pri nosečnicah, se

pom. akad. dr.

Alenka Erjavec Škerget

> Splošna bolnišnica Maribor,
Laboratorij za medicinsko
genetiko

danes prostocelična DNA kaže kot zelo uporabni diagnostični in prognostični biomarker v tumorski genetiki. Namen prispevka je vzpodbuditi razmišljanje in razpravo o vrednosti omenjenega testiranja ter predstaviti vlogo povezanega dela kliničnega in laboratorijskega genetika pri pojasnjevanju testiranj in rezultatov. Na tak način namreč še obstaja možnost napovedi ukrepov in nasvetov, kako delovati tudi na državnem nivoju v okviru spoštovanja človekovih pravic za vse vpletene v genetski diagnostični in prognostični proces.

KLJUČNE BESEDE

Predrojstvena genetska diagnostika, prenatalno genetsko testiranje, številčne kromosomske spremembe, aneuploidije.

PROFESIONALIZEM NA PODROČJU DUŠEVNEGA ZDRAVJA

POVZETEK

Duševno zdravje je mejno področje, na katerem se srečujejo različne stroke, doktrine in tudi strokovnjaki – vsi z namenom, da pripravljajo, nudijo in izvajajo postopke za pomoč ljudem, ki so se znašli v duševni stiski. To skupno področje delovanja v večini držav (še) ni enotno urejeno, posamezne poklicne kompetence so premalo jasno (do)ločene, ni zakonov ne drugih pravnih aktov, ki bi urejali medsebojne odnose med različnimi strokami in strokovnjaki. Za učinkovito in spoštljivo strokovno pomoč osebam na področju duševnega zdravja je najprej treba opredeliti krog delovanja in kompetenc posamezne stroke. Med strokami morajo biti postavljene jasne meje in hkrati določene poti in načini sodelovanja. Vsej raznolikosti navkljub pa vse te stroke potrebujejo skupno usmeritev oziroma osnovo za delovanje. Izhajajoč iz zdravniške listine, ki opredeljuje profesionalizem, se njegove osnovne principe in načine delovanja lahko prenese na celotno področje duševnega zdravja. Uvajanje profesionalizma v medicini in tudi širše na področju duševnega zdravja pomeni spreminjanje norm in vrednot, ki poteka v obliki procesa v določenih skupinah, na primer zdravnikov, psihologov, socialnih delavcev in drugih strokovnjakov v različnih delovnih okoljih. Gre za to, da se teoretično znanje (»da vemo, kaj je dostojanstvo in profesionalizem«) prevede v praktično in se uporabi v komunikaciji ter na ta način postane tudi vidno in prepoznavno. Profesionalizem na področju duševnega zdravja pomeni iskreno zanimanje za stranko (pacineta ali klienta), komunikacijo, odgovornost, menedžment lastnega delovanja (vključno z urniki dela), samorefleksijo, zavedanje osebne in razvoj poklicne identitete ter kritično mišljenje in analizo. Pomemben dejavnik predstavlja tudi strokovni nadzor, ki bi ga morali izvajati po pooblastilih države oz. od nje pooblaščenih strokovnih združenj.

KLJUČNE BESEDE

Duševno zdravje, profesionalizem, vrednote, zakonska ureditev, strokovni nadzor.

NAPAKE V ZDRAVLJENJU Z ZDRAVILI: REALNOST IN PRIHODNOST

POVZETEK

Napaka v zdravljenju z zdravili (ME) je nenamerna napaka v zdravljenju z zdravili, ki vodi oz. lahko povzroči značilno škodo za bolnika. V Združenih državah Amerike (ZDA) je letna finančna posledica preprečljivih ME 3,8 milijarde USD kot posledica sprejemov v bolnišnice in 3,3 milijarde zaradi ambulantnih obiskov. Letni stroški preprečljivih ME v ZDA so 16,4 milijard USD za bolnišnične bolnike in 4,2 milijarde USD za ambulantne in predstavljajo 7000 dodatnih smrti letno na račun preprečljivih ME. Kljub dejstvu, da so ME pomembna tema pogovora v zadnjem

pom. akad. dr.

**Zdenka
Čebašek-Travnik**

- > Medicinska fakulteta UL,
Katedra za psihiatrijo

pom. akad. dr.

**Matej
Štuhec**

- > Psihiatrična bolnišnica Ormož
- > Fakulteta za farmacijo UL

času, breme in stroški tega problema v Sloveniji še niso poznani. Številne strategije za preprečevanje ME obstajajo, vključno z vključitvijo kliničnih farmacevtov ob bolniški postelji. V tem pregledu je predstavljen pregled tega področja.

KLJUČNE BESEDE

Napake v zdravljenju z zdravili, neželeni dogodek, pregled literature, neuspeh zdravljenja in stroški, klinična farmacija.

DINAMIČNE MEHANSKE LASTNOSTI NOVEGA SISTEMA ZA DUŠENJE VIBRACIJ

POVZETEK

Pri oblikovanju viskoelastčnih dušilnih elementov za nadzor vibracij je potrebno poznati njihovo togost in dušilne lastnosti. Te lastnosti so odvisne od geometrije dušilnega elementa, predvsem pa so odvisne od viskoelastičnih materialnih lastnosti, ki so opredeljene z ustreznimi viskoelastičnimi materialnimi funkcijami. V sklopu prispevka so predstavljeni novi viskoelastični dušilni elementi, kjer s pomočjo hidrostatičnega tlaka uravnavamo njihove lastnosti. Analizirali smo vpliv tlaka in viskoelastičnih materialnih funkcij na karakteristike dušilnih elementov. Viskoelastične materialne funkcije so izražene z širino spektra, vpliv tlaka pa je modeliran z pozicijo mehanskega spektra vzdolž logaritemske časovne skale. Vpliv obeh je bil raziskan na primeru transmisivnosti, ne-dimenzijskega razmerja izhodne amplitude sistema na vzbujanje, pri nihanju v ustaljenem stanju.

KLJUČNE BESEDE

Viskoelastični dušilni elementi, širina spektra, pozicija spektra, tlak, transmisivnost.

IZDELAVA IN KARAKTERIZACIJA LASTNOSTI KONTINUIRNO ODLITE NI-TI ZLITINE

POVZETEK

Zlitine na osnovi Ni-Ti s kemijsko sestavo okoli 50 at.% Ni in 50 at.% Ti so ene izmed najbolj uporabnih biomaterialov. Izdelane so lahko z različnimi tehnikami. V zadnjem času se za njihovo izdelavo uveljavlja postopek kontinuirnega vertikalnega litja, kjer izdelamo zlitino v obliki palice. Pri tem predstavlja doseganje čim manjšega premera enega izmed bistvenih ciljev. V tem delu predstavljamo rezultate eksperimentalnega dela vključujoč več serij testnih izdelav NiTi palic, kjer smo uspeli s konstrukcijo kokilnega sistema odliti minimalni premer 11 mm. Pri tem smo za tehniko priprave taline uporabili vakuumsko taljenje. Na izdelanih kontinuirno odlitih NiTi palicah smo izvedli mikrostrukturno karakterizacijo prečnega in vzdolžnega prereza v delu, kjer je bila zunanja površina palic najbolj optimalna. Karakterizacija je bila izvedena z uporabo svetlobne in elektronske mikroskopije opremljene z detektorjem za mikrokemično analizo (EDS). Mikrostrukturna opazovanja so odkrila dendritno strukturo primarne faze in evtektik, ki se nahaja v matrični osnovi. Na posameznih mestih smo odkrili tudi druge faze, ene so bogate z Fe, druge z Ti in C. V zaključnem delu predstavljamo smernice optimizacije postopka kontinuirnega litja, ki bi lahko omogočile prenos te tehnologije na industrijski nivo.

akad. pom. akad. dr.

Igor
Emri,

Marko
Bek

> Fakulteta za strojništvo UL

pom. akad. dr.

Rebeka
Rudolf^{1,2} et al.*

- > ¹Fakulteta za strojništvo UM
- > ²Zlatarna Celje d.d.
- > ³Inštitut za kovinske materiale Ljubljana
- > ⁴Univerza v Banji Luki, Medicinska fakulteta
- > ⁵Univerza v Beogradu, Stomatološka fakulteta

*Ivan Anžel¹, Gorazd Lojen¹, Aleš Stambolić³, Valentina Veselinović⁴, Vojkan Lazić⁵

KLJUČNE BESEDE

Ni-Ti zlitina, kontinuirno litje, karakterizacija, mikrostruktura, lastnosti.

REVERZIBILNO RAČUNALNIŠTVO

POVZETEK

Moderna izvedba Boolove algebre je stara dobrih 100 let (Edward V. Huntington je leta 1904 prvi podal ustrezne matematične aksiome). V ozadju te pomembne teorije je ideja, da lahko vsako logično funkcijo podamo z operatorji AND, OR in NOT. V poznejši zgodovini je sodelovalo več bolj ali manj znanih raziskovalcev, omenimo samo Henry M. Sheffer-ja, ki je leta 1913 odkril, da sta operatorja NAND in NOR še bolj priročna. Boolova algebra je teoretični model vseh današnjih elektronskih vezij, vse od preprostega daljinca do zapletenega računalnika oz. pametnega telefona. Vzrok je predvsem v tem, da jo lahko zelo dobro udejanjimo s pomočjo električnih signalov. Računalnik, ki je leta 1969 pomagal voditi raketo Apollo na luno in nazaj, je bil zgrajen iz 5600 tri-vhodnih vrat NOR. A izvedba logike z električni signali ima svoje meje zmogljivosti, največji problem je toplota, ki se sprošča ob pošiljanju signalov. Nismo več daleč od skrajne meje majhnosti in hitrosti vezij, zato je vedno več raziskav namenjeno radikalno drugačnim tehnologijam. Širši javnosti najbolj znan pojem s tega področja je kvantni računalnik. Pomembna teorija na poti do njega pa je reverzibilno računalništvo. Reverzibilno računalništvo je splošen pojem, ki obsega področje strojne in programske opreme. V tem prispevku se bomo omejili na osnove delovanja reverzibilnih vezij. Vsako digitalno vezje preslika množico vhodnih vrednosti v množico izhodnih vrednosti. Reverzibilna vezja imajo dodatno lastnost, da delujejo tudi v obratni smeri, torej lahko nastavimo vrednosti na izhodni strani, rezultat pa dobimo na vhodni strani. Kot primer vzemimo vezje, ki zamenja dve števili. Hitro lahko ugotovimo, da za izvedbo z reverzibilnim vezjem ni nobenih teoretičnih zadržkov. Kaj pa vezje, ki sešteje dve števili? Kako naj iz vsote dobimo nazaj seštevanca? Če se vrnemo na Boolovo algebro, je stanje naslednje: operacija NOT je reverzibilna, operaciji AND in OR pa nista. Očitno moramo zamenjati osnovne gradnike in raziskovalci se danes vrtijo okrog gradnikov poimenovanih vrata CNOT, vrata CCNOT (Toffolijeva vrata), vrata CSWAP (Fredkinova vrata) in še nekaterih drugih. Osnovni principi gradnje reverzibilnih digitalnih vezij se zelo razlikujejo od tistih z uporabo Boolove algebre, a sami po sebi niso nič kaj bolj zapleteni. Glede na to, da osnove Boolove algebre že dolgo poučujemo v osnovnih šolah, ni več daleč čas, ko bo tudi ta nov in zanimiv del matematike postal del splošne razgledanosti. Udeleženci konference PAZU bodo med prvimi, ki bodo imeli to znanje!

KLJUČNE BESEDE

Elektronika, Boolova algebra, logična vrata, digitalno načrtovanje vezij.

UPRAVLJANJE PROIZVODNEGA SISTEMA Z ZAKASNITVAMI V PROIZVODNJI S POMOČJO LAMBERTOVIH FUNKCIJ

POVZETEK

Prispevek obravnava upravljanje proizvodnega procesa z zakasnitvami v proizvodnji. Namen upravljanja proizvodnega sistema je optimiranje količine proizvodnje tako, da zmanjšamo proizvodne stroške v izbranem časovnem obdobju na minimum. Upravljanje je prikazano v enostavnem proizvodnem sistemu z zakasnitvami, v katerem poteka neprekinjena proizvodnja posameznega

pom. akad. dr.

**Robert
Meolic**

> UM FERI

pom. akad. dr.

**Rudolf
Pušenjak**

> PAZU, Murska Sobota

izdelka. Za doseganje optimalne proizvodnje so v prispevku uporabljene Lambertove funkcije, s katerimi omogočimo tvorbo analitičnih rešitev linearne diferencialne enačbe z zakasnitvami, ki opisuje proizvodni proces. Dobljeni analitični rezultati so primerjani z rezultati simulacije v programskem okolju Matlab-Simulink, pri čemer je ugotovljeno popolno ujemanje.

KLJUČNE BESEDE

Lambertove funkcije, proizvodni sistem z zakasnitvijo, zmanjševanje proizvodnih stroškov, diferencialna enačba proizvodnega sistema z zakasnitvijo.

IZRAČUN HITROSTI GIBANJA SONČEVIH PEG KOT NAZOREN NAČIN DOLOČITVE HITROSTI VRTENJA SONCA

POVZETEK

V prispevku predstavljamo izračun hitrosti gibanja Sončevih peg, ki predstavlja enostaven in nazoren način določitve hitrosti vrtenja Sonca. Prikazan je način, kako določiti, izpeljati in izračunati količine, ki jih potrebujemo za izračun hitrosti peg. V zaključku prispevka predstavljamo izračun hitrosti izbrane Sončeve pege s podatki, izmerjenimi med 4-tedenskim opazovanjem in fotografiranjem Sonca.

KLJUČNE BESEDE

Sončeve pege, vrtenje Sonca, opazovanje Sonca, hitrost sončevih peg.

MANAGER ZA ZDRAVJE-MODNA MUHA ALI NUJA ZA PODJETJA

POVZETEK

Človeški kapital je nevidno premoženje, ki doprinese k višanju inovativnosti, produktivnosti ter k višji zaposljivosti in predstavlja individualno značilnost posameznika ne glede na starostno obdobje. Pomen človeškega kapitala v družbi so že v letu 1995 potrdile analize Svetovne banke, ki so pokazale, da človeški kapital predstavlja v visoko razvitih državah povprečno 67% celotnega bogastva države in presega delež fizičnega kapitala. Zato staranje ljudi skupaj s skrbjo za njihovo zdravje in posledično dobro počutje, predstavlja pomemben izziv; njegovo obvladovanje ali ne obvladovanje pa bo imelo ekonomske in socialne posledice. Eden izmed načinov obvladovanja zdravja, varnosti na delovnem mestu in dobrega počutja, je zagotovo oblikovanje funkcije managerja za zdravje v podjetju, katerega skrb se bo nanašala na aktivnosti, ki so usmerjene na človeka (zaposlenega), na njegovo telo, dušo in duha. Osnovna naloga managerja za zdravje so naložbe v povečano zdravstveno motivacijo zaposlenih, spodbujanje delovnega vzdušja in povečanje socialnih kompetenc. Rezultat je klasična win-win situacija za zaposlene z zagotavljanjem večjega fizičnega in psihičnega dobrega počutja, ki se odraža v nižji stopnji stresa na delovnem mestu. Pomen in hkrati potrebo po uvajanju managerja za zdravje v okolje organizacij poudarja, v okviru zdravstvenih ciljev, tudi Svetovna organizacija za zdravje (WHO), ki pravi, da je strateški pristop k managerju za zdravje, potreben in v skladu s svetovno vizijo "zdravje za vse".

Zdravstveno stanje zaposlenih v slovenskih podjetjih, smo preverili tudi z raziskavo na podlagi vprašalnika za zdravje, ki jasno pred podjetja postavlja izziv, da se bolj sistematično in celovito soočimo s problemi zdravja in varnosti zaposlenih na delovnem mestu in ne samo v okviru programov promocije zdravja na delovnem mestu. Zato je manager za zdravje, ki vodi službo za zdravje in obvladovanje varnosti primerno celovit izziv za obvladovanje tega področja.

pom. akad. dr.

**Simon
Ülen^{1,2},**

**Tanja
Holc¹**

> ¹Gimnazija Franca Miklošiča
Ljutomer

> ²Alma Mater Europaea-ECM

dr.

**Simona
Šarotar Žižek**

mag.

**Živa
Veingerl Čič**

> Ekonomsko-poslovna fakulteta
UM

KLJUČNE BESEDE

Zdravje, psihično dobro počutje, zaposleni, manager za zdravje, promocija zdravja, management zdravja.

dr.

Marija Šantl Letonja

> Splošna bolnišnica Murska
Sobota

POMEN GENSKIH POLIMORFIZMOV OKSIDACIJSKEGA STRESA PRI ATEROSKLEROZI VRATNIH ARTERIJ BOLNIKOV S SLADKORNO BOLEZNIJO TIPA 2

POVZETEK

Ateroskleroza je eden glavnih vzrokov obolevnosti in umrljivosti v razvitem svetu. Ateroskleroza vratnih arterij je kazalnik sistemske ateroskleroze in izvor embolizmov, ki povzročijo prehodno ishemično atako ali možgansko kap. Genetski označevalci, ki so vpleteni v oksidativni stres, bi lahko igrali pomembno vlogo pri aterosklerozi vratnih arterij pri bolnikih s SB. Postavili smo hipotezo, da genetski dejavniki, ki povečujejo oksidativni stres, vplivajo na nastanek ateroskleroze vratnih arterij pri bolnikih s SB. Z asociacijsko raziskavo smo želeli ugotoviti, ali obstaja povezava med polimorfizmom +35A/C gena za SOD1, polimorfizmom Val16Ala gena za SOD2, polimorfizmom Gly/Arg gena za SOD3, polimorfizmom -262 C/T gena za katalazo, polimorfizmom Ile105Val gena za GSTP1, polimorfizem genov za GSTM1 in GSTT1, polimorfizmom 242 C/T gena za p22phox NAD(P)H, polimorfizmom -463A/G gena za mieloperoksidazo, polimorfizmom 4a/b gena za eNOS in polimorfizmom 277 A/G gena za iNOS in aterosklerozo vratnih arterij pri bolnikih s SB. V presečno raziskavo smo vključili 287 bolnikov s SB tipa 2 in 158 zdravih oseb, ki so bile po spolu in starosti primerljive s preiskovanci s SB. Na ta način smo dobili referenčno skupino za primerjavo debeline intime in medije vratnih arterij (DIM) v Pomurju. Preiskovancem smo opravili dvojno barvno dopplersko preiskavo vratnih arterij in biokemijske preiskave s standardnimi biokemijskimi postopki. Vsi preiskovanci so bili slovanskega porekla in niso bili v sorodu. Polimorfizme smo testirali s pomočjo verižne reakcije s polimerazo, s pomočjo multipleks reakcije PCR in z metodo PCR v realnem času. V pomurski populaciji je DIM pri bolnikih s SB značilno večja kot v zdravih preiskovancih brez diabetesa ($1,09 \pm 0,12$ mm vs. $0,98 \pm 0,14$ mm; $P=0,001$). Pri bolniki s SB smo ugotovili, da je ničelni alel GSTT1-0 gena za GSTT1 tvegani alel za večji seštevek plakov na vratnih arterijah. Genotip TT polimorfizma C242T gena za p22phox NAD(P)H je zaščitni genotip pred aterosklerozo vratnih arterij pri bolnikih s SB tipa 2 v Pomurju. Genotip bb polimorfizma 4a/b v intronu 4 gena za eNOS je tvegani genotip za visoki seštevek plakov. Z multivariatno regresijsko analizo smo ugotovili, da imajo nosilci alela T polimorfizma -262 C/T gena za katalazo pomembno nižjo nevarnost tveganja za visok seštevek plakov kot nosilci alela C. Z asociacijsko raziskavo nismo ugotovili povezave med polimorfizmi +35A/C gena za SOD1, Val16Ala gena za SOD2, Gly/Arg gena za SOD3, Ile105Val gena za GSTP1, -463A/G gena za mieloperoksidazo, gena za GSTM1, gena za GSTT1 in 277 A/G gena za iNOS ter aterosklerozo vratnih arterij pri bolnikih s SB. Z rezultati raziskave smo dobili podatke, ki bodo doprinesli k boljšemu razumevanju pomena genetskih in biokemijskih dejavnikov tveganja pri nastanku ateroskleroze vratnih arterij, prav tako pa tudi potrjujejo njihovo pomembno vlogo pri strukturi plakov in razširjenosti plakov pri bolnikih s sladkorno boleznijo tipa 2.

KLJUČNE BESEDE

Ateroskleroza, vratne arterije, sladkorna bolezen, genetski označevalci oksidacijskega stresa.

dr.

Tadej Pirc

> Inštitut za filozofijo,
Univerza v Gradcu

POSTMETAFIZIKA OSAMOSVOJENEGA UMA

POVZETEK

Članek se osredotoča na pojem resentimenta v povezavi s povprečnostjo, ki jo, skladno s tezo izhajajočo iz Nietzschejevega izvajanja, določa in oblikuje demokratična družbena ureditev. Navkljub vsem pozitivnim aspektom, ki jih slednja vnaša v prostor – nekoč omejen in obmejen z dometom centralne politične strukture – avtor skuša premisliti procese in mehanizme, ki bistveno določajo družbeno komunikacijo oziroma jo pretvarjajo iz vertikalne v horizontalno. Psihopolitika v tem kontekstu pomeni manifestacijo resentimenta na kolektivnem nivoju in reprodukcijo resentimenta kot jedrnega občutka, ki določa odnos med množičnim subjektom, torej povprečjem, in nad- oziroma podpovprečnimi subjekti, v demokratičnem procesu izravnavanja družbenih struktur na temelju široko sprejemljivih meril in določil morale normalnosti oziroma spodobnosti. Postmetafizični epistemološki okvir, ki osnovne koordinate črpa iz del Nietzscheja, Heideggerja in Sloterdijka, dopolnjuje metodi supra-historične genealogije in kulturne hermenevtike, s katerima avtor želi opozoriti na repetitivne kulturne vzorce, katerih psihopolitična moč ohranja resentment kot bistveno sestavino demokracije, zlasti pa njeno utemeljenost na povprečnosti.

KLJUČNE BESEDE

Postmetafizika, demokracija, psihopolitika, povprečnost, resentment.

pom. akad. dr.

Cvetka Hedžet Tóth

> Filozofska fakulteta UL,
Oddelek za filozofijo

ETIZACIJA SVETA DANES

POVZETEK

V zdajšnjem času, ki ga označuje nepreglednost in nezmožnost mišljenja radikalnih alternativ se filozofija zateka v etične oaze, toda etizacija sveta zahteva argumentacijo vpeto v kar najbolj aktualne družbene razmere. Filozof bere neposredno iz tega sveta, berljivost omogoča zgodovinsko nastali in posredovani svet, skratka to, kar imenujemo *družba*, ki ni od vekomaj. Je nastala in noben arhé je ne more razložiti, nič prvobitnega in tudi ne poslednjega, ampak nekaj ničjevskega, namreč, da je resnica *nastajajoča konstelacija*. Tudi zdajšnja t. i. pometafizična doba je svet, ki smo si ga ljudje sami ustvarili, podobno kot bi se vmes lahko našlo še kaj. Komaj smo opustili včerajšnji socializem in njegovo egalitarno solidarnost, že prisegamo na liberalizem, v katerem kljub temu, da kot neoliberalizem, tj. *kobiličarski kapitalizem*, v najširših družbenih razmerah kaže zelo negativne posledice, skušamo teoretsko razvozlati njegov pozitivni smisel – tudi z etične plati.

KLJUČNE BESEDE

Etika, vrednote, metafizika, utopija, upanje.

pom. akad. dr.

Vesna Kondrič Horvat

> Pedagoška fakulteta UM

FIKCIONALIZIRANJE LASTNE BEGUNSKE OZ. MIGRANTSKE IZKUŠNJE?

POVZETEK

Erica Pedretti, leta 1930 na Češkoslovaškem rojena Sudetska Nemka je morala leta 1945 svojo „najožjo domovino“ zapustiti. Po večletnem tavanju po svetu se je ustalila v Švici in čeprav je nekoč želela travmatične izkušnje pustiti za seboj, jih ubeseduje tudi v svojem predzadnjem, večkrat nagrajenem, romanu *Najožja domovina* (1995) in v knjižici *dovolj tuji* (2010). Avtor rusko-judovskega porekla

Vladimir Vertlib je bil leta 1966 rojen v Sovjetski zvezi. Starši so od njegovega petega leta deset let (1971-1981) boljše jutri za svojega otroka iskali v Izraelu, v več evropskih državah in v Ameriki, dokler dokončno niso pristali v Avstriji. Tako kot pri Pedrettijevi, se tema migracij vleče skozi vsa Vertlibova literarna dela, med drugim prvenec *Izgon* 1995 in *Vmesne postaje* 1999. To sta samo dva med številnimi avtorji in avtoricami, ki se ukvarjajo s prehajanjem meja ne le v geografskem, ampak tudi v umetniškem smislu in vlivajo upanje...

KLJUČNE BESEDE

Erica pedretti, Vladimir vertlib, literarno ubesedovanje, migracije, prehajanje različnih meja.

PARENT'S CORNER - POT DO BOLJŠEGA MEDSEBOJNEGA RAZUMEVANJA ŠOLA-STARŠI

POVZETEK

Tematika sodelovanja šole s starši je več kot aktualna.

Starši:

- so prvi in najbolj vplivni učitelji svojega otroka,
- so oblikovalci predstave o izobraževanju,
- postavijo temelj za šolski uspeh,
- imajo neomejeno kontrolo,
- ozaveščanje tega dejstva je bolj pomembno kot pa izobraževanje staršev.

Partnerji v projektu Parents corner, financiran iz programa Erasmus+, prihajajo iz sedmih držav – Poljske, Bolgarije, Bosne in Hercegovine, Portugalske, Anglije, Turčije in Slovenije. Izdelali smo anketni vprašalnik za starše, učitelje in vodstvene delavce. Iz dobljenih rezultatov smo identificirali tista področja, na katerih je potrebno spremeniti način dela oziroma način posredovanja informacij. Na izbranih šolah v vseh državah je bilo zbrano 72 primerov dobre prakse sodelovanja šole s starši.

Cilji našega projekta so:

- objavljen rokovnik primerov dobre prakse v vseh nacionalnih jezikih,
- vodič za implementacijo primera dobre prakse in
- oblike izobraževanja učiteljev.

KLJUČNE BESEDE

Parent's corner, sodelovanje s starši, dobra praksa, rokovnik, vodič.

ILEGALNE SKUPINE V OKRAJU GORNJA RADGONA 1945-1950

POVZETEK

V obdobju po koncu druge svetovne vojne so se na območju okraja pojavljale ilegalne skupine, ki sta jih OZNA in poznejša UDV (Uprava državne varnosti, oz. UDBA) poimenovali v svojih dokumentih z izrazom » bande ». Skupine so bile dokaj dobro organizirane (do 20 oseb). Bile so oborožene in so izvajale manjše akcije (napadi na politične funkcionarje nove komunistične oblasti, na zadružne trgovine), gradile bunkerje in širile med prebivalstvom politično propagando o skorajšnji vrnitvi kralja PETRA II. v Jugoslavijo. Skupine so imele delno podporo med kmečkim prebivalstvom (prenočišča in hrana) in posameznimi katoliškimi duhovniki. Najbolj aktivne so bile naslednje tri »bande«: Škamljičeva banda (delovala na območju Benedikta, Sv. Ane in Slovenskih goric), »banda« imenovana Police-Mele in tim. Jurkovičeva »banda« (Hrastje -Mota, povezava s tim. Šajnovičevo »bando« iz takratnega ljutomerskega okraja). Poleg omenjeni »band«

pom. akad. dr.

**Jolanda
Lazar**

> OŠ Šalovci

pom. akad. dr.

**Ivan
Rihtarič**

> PAZU, Murska Sobota

je UDV registrirala še manjše skupine, ki so delovale na območju Sv. Jurija ob Ščavnici, Račkega Vrha, Stare gore in na Apaškem polju. UDV je skupine uspela z dobro razvejano mrežo svojih sodelavcev in pomočjo Narodne milice in enot KNOJ razbiti, sodišča pa so izrekla dolgoletne kazni (smrtna kazen z ustrelitvijo - Viktor Jurkovič, zapor s prisilnim-prevzgojnim delom, odvzem političnih pravic, po prestani kazni preselitev iz kraja bivanja, zaplemba premoženja, itd.).

KLJUČNE BESEDE

Okraj Gornja Radgona, 1945-1950, UDV (UDBA), ilegalne skupine («bande»), kazenske sankcije.

NAČELO SOCIALNE DRŽAVE

POVZETEK

Načelo socialne države je eno od temeljnih načel, ki je določeno v 2. členu Ustave Republike Slovenije. Njegovo uresničevanje posega na vsa področja posameznikovega življenja. Od socialne države pričakujemo, da bomo dostojno živeli skozi celo življenje ne glede na starost in vloge, ki jih imamo, bodisi kot otroci, učenci, delavci, brezposelni, straši, upokojenci, itn. V prispevku avtorica skozi pregled posameznih odločitev Ustavnega sodišča Republike Slovenije prikaže kako Ustavno sodišče napolnjuje vsebino načela socialne države. Kot varuh ustavnosti, človekovih pravic in temeljnih svoboščin Ustavno sodišče pomembno oblikuje standarde varstva socialnih pravic. Skozi ta pregled avtorica obravnava tudi vlogo države pri ohranjanju in razvoju teh pravic.

KLJUČNE BESEDE

Država, socialna država, načelo, človekova pravica, dostojanstvo.

SOCIALNO DELO Z DRUŽINO NA DRUGI RAVNI: KONCEPT IN REZULTATI PROCESOV PODPORE IN POMOČI

POVZETEK

V prispevku avtorica predstavi tisti del akcijsko raziskovalnega projekta Soustvarjanje pomoči z družinami v skupnosti, ki v središče postavi delo z družino na drugi ravni v delovnem odnosu. To je raven družinske dinamike in sprememb, ki jih družinska skupina potrebuje, da bi zmogla rešitev. V središču sta koncepta razvidnosti in ozaveščenosti družinske skupine in posameznika v njej, ki nastajata kot soustvarjeno novo znanje v odprtih prostorih za pogovor, kjer se slišijo vsi glasovi. Rezultati se kažejo v uspešnem ravnanju v procesu pomoči in soustvarjanju sprememb, ki jih družina potrebuje; razberemo procese učenja in pomen dela z družino s perspektive moči.

KLJUČNE BESEDE

Delovni odnos, delo na drugi ravni: razvidnost in ozaveščenost, stabilnost in spremembe, novo znanje in učenje, perspektiva moči.

pom. akad. dr.

Etelka Korpič-Horvat

> Ustavno sodišče RS

pom. akad. dr.

Gabi Čačinovič Vogrinčič

> Fakulteta za socialno delo UL

pom. akad. dr.

**Saša
Zagorc**

> Pravna fakulteta UL

USTAVNOPRAVNA VPRAŠANJA KONTROLE CEN NAFTNIH DERIVATOV

POVZETEK

Zaradi relativno opaznega dviga in nihanja cen nafte in plina v zadnjih letih je povečan tudi interes javnosti in politike do preskrbe s pogonskimi gorivi, saj vpliva tako na ravnanje potrošnikov kot na delovanje nacionalnih gospodarstev. V vrsti držav je cena pogonskih goriv za končne uporabnike prepuščena ravnanju deležnikov na trgu. Vendar se zdi, da tudi v državah, kjer spremembe cen niso povezane s konkurenčnostjo, širša javnost in s tem politika na splošno zavračata spremenljivost cen pogonskih goriv, kar je v nasprotju s splošno politiko regulatorjev konkurence, da avtoritativno vmešavanje v postopke določanja cen v večini primerov ni potrebno. Slovenija je ena tistih držav, ki je uveljavila sistem kontrole cen pogonskih goriv navkljub načelni naklonjenosti svobodni gospodarski pobudi. Pri tem avtorja zanima, kakšen je, glede na veljavno zakonodajo in sodno prakso Evropskega sodišča za človekove pravice in Ustavnega sodišča Republike Slovenije, pravičen metodološki pristop k ocenjevanju ustavnosti in zakonitosti vladnih predpisov o oblikovanju cen naftnih derivatov. Avtor namerava proučiti tudi, ali so izvršilni organi pri sprejemanju predpisov zadostili načelu zakonitosti in načelu predvidljivosti predpisov ter izpolnili dolžnost preveritve, če obstajajo milejši ukrepi, kot so trenutno v veljavi v zvezi s cenami naftnih derivatov.

KLJUČNE BESEDE

Kontrola cen, naftni derivati, sorazmernost, ustavnost, podjetništvo.

pom. akad. dr.

**Iztok
Palčič**

> Fakulteta za strojništvo UM

KAKO INOVATIVNA SO POMURSKA PROIZVODNA PODJETJA? – TRETJIČ

POVZETEK

Pričujoči prispevek je nadaljevanje predavanj iz let 2013 in 2014 na znanstveni konferenci PAZU, ki sta govorili predvsem o tehniških in organizacijskih inovacijah v pomurskih proizvodnih podjetjih in slovenskih proizvodnih podjetjih v splošnem. Pogledali smo tudi druge vidike inovativnosti proizvodnih podjetjih, vezane na sodelovanje pri inovacijah in pri raziskovalno-razvojnem delu z drugimi institucijami, od kod prihajajo v proizvodna podjetja impulzi za inovacije, kdo je za njih odgovoren ipd. Predstavljeni rezultati temeljijo na izvedbi največje evropske ankete o proizvodni dejavnosti European Manufacturing Survey, pri kateri sodeluje tudi Fakulteta za strojništvo Univerze v Mariboru. V letih 2015 in 2016 smo raziskavo ponovili in nadgradili, zato bomo ponovno govorili o aktualnih vidikih inovativnosti slovenskih proizvodnih podjetij.

KLJUČNE BESEDE

Inovacije, tehniške inovacije, organizacijske inovacije, proizvodno podjetje, Pomurje, Slovenija.

pom. akad. dr.

Janez Malachič

> Ekonomska fakulteta UL

pom. akad. dr.

Stanko Kapun

> Kmetijsko gozdarska zbornica
Slovenije, Zavod Murska
Sobota

pom. akad. dr.

Zlata Luthar

> Biotehniška fakulteta UL

LJUDJE NA BEGU V ČASU OD KONCA HLADNE VOJNE DO DANES

POVZETEK

V več kot četrt stoletnem obdobju je število ljudi na begu (beguncev, azilantov, politično preganjanih ipd.) v svetu naraščalo ne le v absolutnem številu ampak tudi relativno. Njihovo število je bilo od nekdaj razdeljeno po svetu neenakomerno. To velja tudi za obdobje od 1970ih in 1980ih let do danes. Sredi drugega desetletja 21. stoletja pa je begunska problematika dobila razsežnosti in javno pozornost, ki jih v preteklosti še ni imela. Skupaj z migracijami je v precejšnji meri vplivala na "brexit", hkrati pa vpliva tudi na politične razmere in rezultate volitev v številnih evropskih državah in v ZDA.

Avtor referata v svojem prispevku obravnava razpoložljive statistične podatke, njihove slabosti in dejavnike, ki ženejo ljudi v beg. Pri tem izhaja iz zadnjih desetletij 20. stoletja in posveča osrednjo pozornost razmeram v današnjem času. Nekoliko več pozornosti nameni vlogi obravnavane problematike v Evropi.

KLJUČNE BESEDE

Begunci, azilanti, migracije, trgovina z ljudmi.

ČEBELARSTVO KOT POSLOVNA PRILožNOST ZA POMURJE

POVZETEK

Čebelarstvo se je na območju Pomurja v zadnjih petnajstih letih močno razvilo. Naravne danosti in neokrnjena narava v pokrajini ob Muri, dajejo raznolike možnosti na področju pridelovanja medu, vzreje čebeljih matic, čebeljih družin, pridobivanja peloda, matičnega mlečka, surovega propolisa in čebeljega voska. Zanimanje med mladimi je vedno večje, to dokazuje dejstvo, da se je v zadnjih treh letih iz območja Pomurja vpisalo na osnovni tečaj iz čebelarstva preko 200 slušateljev, ki so tečaj uspešno opravili.

KLJUČNE BESEDE

Čebelarstvo, med, matice, čebelje družine, pelod, surovi propolis, matični mleček, vosek.

SINTEZA AKTIVNIH KOMPONENT ZA ZDRAVILA Z GENSKO SPREMENJENIMI RASTLINAMI

POVZETEK

Metode biotehnologije že vse od leta 1970 uspešno rešujejo različne probleme in omogočajo molekulske izboljšave rastlin. Tako danes poznamo vrsto agronomsko pomembnih rastlinskih vrst, ki so po zaslugi genskega inženiringa odpornejše na škodljivce, viruse, pesticide, sušo, povečano slanost tal, so primerne za očiščenje onesnaženih tal, imajo izboljšano kakovost in so sposobne sinteze aktivnih komponent za različne namene. Po letu 1990 so se gensko spremenjene rastline (GSR) začele uporabljati tudi za tako imenovano molekulske kmetovanje, gojenje rastlin in njihovih delov v bioreaktorjih za sintezo farmacevtsko in medicinsko pomembnih molekul kot so monoklonska protitelesa, hormoni, encimi in aktivne komponente za cepiva. Slednje je usmerjeno v izražanje antigenov za preprečevanje in zdravljenje večine nalezljivih virusnih in bakterijskih bolezni, tako živalskih kot človeških. Vedno več pa je tudi poskusov izražanja antigenov avtoimunih in genetskih ter drugih bolezni. Razvoj je usmerjen na uporabo rastlin kot alternativnih ekspresijskih sistemov sinteze antigenov za pridobivanje

komponentnih cepiv, uporabnih za injiciranje (intravenozno, intramuskularno in podkožno), uživanje v obliki tablet in svežega rastlinskega materiala (predvsem v veterini). Komponentna cepiva pridobljena z GSR imajo številne prednosti pred tradicionalnimi proizvodnimi sistemi. Predvsem pomembni sta sposobnost vzbuditve močnejšega imunskega odgovora in nižja cena končnega produkta. Kljub intenzivnemu razvoju nobeno od cepiv, pridobljeno z GSR, še ni komercialno dostopno. Za doseg tega bo potrebno odpraviti težave, povezane s problemi pridobivanja cepiv, njihovim delovanjem in biološko varnostjo ter splošnim mnenjem javnosti do GS organizmov. Leta 2006 je podjetje Dow Agro Sciences dobilo dovoljenje in licenco za cepivo proti atipični kokšji kugi, osnovano na hemaglutininu, pridobljenem s suspenzijsko celično linijo transgenega tobaka, a podjetje ne kaže želje po komercializaciji cepiva. Prav tako še ni na trgu zdravilo z encimom beta-glukuronidazo iz celičnih kultur transgenega korenja za zdravljenje presnovne Gaucherjeve bolezni, ki ga je Ameriška agencija za hrano in zdravila (FDA) odobrila v letu 2012.

KLJUČNE BESEDE

Biotehnologija, gensko spremenjene rastline, sinteza, aktivne sestavine, zdravila, nalezljive bolezni, avtoimune, genetske.

VARNO V VIRTUALNO

POVZETEK

Razmah mobilnih naprav in interneta prinaša poleg mnogih prednosti tudi tveganja, zato je nujno dobro poznavanje pasti in zavedanje o večnosti spletnih objav. Prispevek izpostavlja aktualne probleme varne rabe interneta ter opozarja na spoštovanje zasebnosti in etike. Med drugim opisuje spletno ustrahovanje in nadlegovanje, krajo identitete, pretiravanje s selfieji, problem prekomerne rabe mobilnih naprav, internetni mehurček, socialni inženiring in opozori na prihajajoče probleme, kot so kibernetski kriminal, prisluškovanja, kibernetske vojne in drugo.

KLJUČNE BESEDE

Internet, varnost, zasebnost.

SIMPTOMI IN ZNAKI PSIHIČNIH MOTENJ PRI OSEBAH IZ TUJIH KULTUROLOŠKIH PODROČIJ

POVZETEK

Tako kot druge bolezni in zdravstvene motnje so tudi duševne motnje razporejene po posameznih skupinah glede na simptome in znake, ki so značilni zanje. V Evropi uporabljamo klasifikacijo duševnih motenj po Mednarodni klasifikaciji bolezni in sorodnih zdravstvenih problemov za statistične namene - Deseta revizija (MKB-10). Enotna klasifikacija duševnih motenj je še posebej pomembna v procesu diagnostike in zdravljenja. Sistematično so v tej klasifikaciji opisani klinični znaki in simptomi, ki morajo biti razpoznani v klinični sliki bolnika, da lahko pri njem postavimo določeno diagnozo. Pri obravnavi bolnikov z različnimi duševnimi motnjami ter tudi v kriznih stanjih pa se večkrat srečamo z bolniki, ki izhajajo iz okolij z drugačnimi kulturološkimi značilnostmi ali so druge verske pripadnosti. Klinične izkušnje kažejo, da se pri njih pojavljajo specifične v psihopatoloških značilnostih, ki zahtevajo tako prepoznavanje kot razumevanje s strani terapevta ter prilagoditve v sami obravnavi. V našem prostoru se pogosto srečujemo z

pom. akad. dr.

Renato Lukač

- > Gimnazija Murska Sobota
- > Ekonomska šola Murska Sobota, Višja strokovna šola

pom. akad. dr.

Brigita Novak Šarotar

- > Univerzitetna psihiatrična klinika, Ljubljana
- > Medicinska fakulteta UL

bolniki, ki izhajajo iz republik bivše Jugoslavije, v zadnjem obdobju pa tudi z begunci in migranti.

KLJUČNE BESEDE

Klasifikacija, duševne motnje, kulturološko okolje, zdravljenje.

ZDRAVSTVENO STANJE ROMSKIH ŽENSK IN NJIHOVO SODELOVANJE V PREVENTIVNIH PROGRAMIH ZORA IN DORA

POVZETEK

Prispevek povzema najpomembnejše ugotovitve raziskave s področja zdravja romskih žensk v Pomurju, ki je bila del kontrolirane interventne raziskave (1). Vloga ženske v romski skupnosti je pomembna in žal pogosto premalo upoštevana pri načrtovanju zdravstveno-vzgojnih aktivnosti v tej skupnosti. Rominje v Pomurju so najpogosteje navajale, da imajo težave z bolečinami v križu in obolenji gibal (50,6 %), sledila so depresija (31,7 %) in z 28,6 % kronična pljučna obolenja. Na področju reproduktivnega zdravja nas je zanimala udeležba v nacionalnih preventivnih programih zgodnjega odkrivanja predrakavih sprememb materničnega vratu (ZORA) in v programu presejanje za raka dojke (DORA). Mlajše in bolj izobražene Rominje so pogosteje kot zelo pomembno za njihovo zdravje ocenile sodelovanje v preventivnem programu ZORA. 83,4 % Rominj se je že udeležilo programa ZORA. Nismo pa potrdili vpliva izobrazbe ali starosti na potrebo po opravljanju mamografije ali odvzema brisa (PAP test) materničnega vratu. Mamografijo je doslej opravilo 17,5 % Rominj. Mlajše ($p = 0,005$) in bolj izobražene Rominje ($p = 0,016$) se statistično značilneje zavedajo pomena odvzema brisa materničnega vratu za njihovo zdravje. 94,1 % jih ima svojega izbranega zdravnika, s katerim so v veliki meri zadovoljne.

KLJUČNE BESEDE

Rominje, zdravje, obolenja, test PAP, mamografija.

MERITVE TOPLOTNE PREVODNOSTI TANKIH PLASTI TKANIN Z INFRARDEČO KAMERO

POVZETEK

Toplotna prevodnost tkanin je odvisna od toplotne prevodnosti tekstilnih vlaken, gostote in debeline vlaken, vezave ter posledično toplotne prevodnosti zraka, ki je ujet v tkanino. Meritve toplotne prevodnosti tkanin zahtevajo veliko natančnost, še posebej pri merjenju tankih plasti tkanin. Standardne merilne tehnike temeljijo na principu prevajanja toplote skozi tkanino, pri čemer je tkanina v tesnem stiku z grelno in hladilno ploščo. Temperaturo merimo v določenih točkah na površini tkanine in privzamemo, da je temperaturna porazdelitev po celotni površini vzorca enakomerna. Pri tem ne upoštevamo vpliva vezave in morebitnih defektov. Slabosti kontaktnih metod so tudi omejitve debeline in stiskanje tkanine med meritvijo. V ta namen smo merilno napravo nadgradili za merjenje temperaturne porazdelitve z infrardečo kamero. Predstavljeni so rezultati meritev toplotne prevodnosti tankih plasti bombažnih tkanin z infrardečo kamero. Izkaže se, da na rezultate zelo vpliva emisivnost tkanine. Rezultate meritev z infrardečo kamero primerjamo z rezultati standardnih merilnih tehnik.

KLJUČNE BESEDE

Toplotna prevodnost, temperatura, toplota, tkanine, infrardeča kamera.

dr.

**Erika
Zelko**

- > ZP Beltinci
- > Medicinska fakulteta UM

pom. akad. dr.

**Mitja
Slavinec¹ et al.***

- > ¹Fakulteta za naravoslovje in matematiko UM
- > ²TITERA, tehnično inovativne tehnologije, d.o.o., Murska Sobota

*Matija Peruš¹, pom. akad. dr. Milan Svetec¹, pom. akad. dr. Daniela Zavec Pavlinič², Eva Klemenčič¹

Seznam članic in članov PAZU

pom. akad. dr.	Darko	<i>Anželj</i>	pom. akad. dr.	Damir	<i>Josipovič</i>	pom. akad. dr.	Ivan	<i>Rihtarič</i>
Pom. akad. dr.	Tanja	<i>Bagar</i>	pom. akad. dr.	Primož	<i>Kajdič</i>	pom. akad. dr.	Saška	<i>Roškar</i>
pom. akad. dr.	Majda	<i>Bagar - Povše</i>	pom. akad. dr.	Stanko	<i>Kapun</i>	pom. akad. dr.	Jana S.	<i>Rošker</i>
pom. akad. dr.	Karin	<i>Bakračević</i> <i>Vukman</i>	pom. akad. dr.	Romana	<i>Karas</i>	pom. akad. dr.	Rebeka	<i>Rudolf</i>
pom. akad. dr.	Jože	<i>Balažic</i>	pom. akad. dr.	Venčeslav	<i>Kaučič</i>	pom. akad. dr.	Jože	<i>Sambt</i>
pom. akad. dr.	Karel	<i>Bedernjak</i>	pom. akad. dr.	Darja	<i>Kerec</i>	Pom. akad. dr.	Klaudija	<i>Sedar</i>
pom. akad. dr.	Dominik	<i>Benkovič</i>	pom. akad. dr.	Dragica	<i>Kisilak</i>	pom. akad. dr.	Irena	<i>Sedonja</i>
pom. akad. dr.	Elizabeta	<i>Bernjak</i>	pom. akad. dr.	Manja	<i>Klemenčič</i>	pom. akad. dr.	Darja	<i>Senčur Peček</i>
pom. akad. dr.	Violeta	<i>Bokan</i> <i>Bosiljkov</i>	pom. akad. dr.	Franc	<i>Klobasa</i>	pom. akad. dr.	Mirjam	<i>Sepesy Maučec</i>
pom. akad. dr.	Imre	<i>Cikajlo</i>	pom. akad. dr.	Davorin	<i>Kofjač</i>	pom. akad. dr.	Alojz	<i>Slavič</i>
pom. akad. dr.	Nadežda	<i>Čačinovič</i> <i>(Puhovski)</i>	pom. akad. dr.	Miran	<i>Kondrič</i>	pom. akad. dr.	Janko	<i>Slavič</i>
pom. akad. dr.	Gabi	<i>Čačinovič</i> <i>Vogrinčič</i>	pom. akad. dr.	Vesna	<i>Kondrič</i> <i>Horvat</i>	pom. akad. dr.	Mitja	<i>Slavinec</i>
pom. akad. dr.	Andraž	<i>Čarni</i>	pom. akad. dr.	Vladimir	<i>Kos</i>	pom. akad. dr.	Gorazd	<i>Sobočan</i>
pom. akad. dr.	Aleš	<i>Časar</i>	pom. akad. dr.	Etelka	<i>Korpič-</i> <i>Horvat</i>	pom. akad. dr.	Radovan	<i>Starc</i>
pom. akad. dr.	Zdenko	<i>Časar</i>	pom. akad. dr.	Drago	<i>Kostevc</i>	pom. akad. dr.	Milan	<i>Svetec</i>
pom. akad. dr.	Vita	<i>Čebašek</i>	pom. akad. dr.	Attila	<i>Kovács</i>	pom. akad. dr.	Štefan	<i>Ščap</i>
pom. akad. dr.	Zdenka	<i>Čebašek</i> <i>Travnik</i>	pom. akad. dr.	Andreja	<i>Kovač</i>	pom. akad. dr.	Janez	<i>Ščančar</i>
pom. akad. dr.	Katja	<i>Eman</i>	pom. akad. dr.	Arpad	<i>Köveš</i>	pom. akad. dr.	Milan	<i>Šernek</i>
pom. akad. dr.	Igor	<i>Emri</i>	pom. akad. dr.	Viljem	<i>Kozic</i>	pom. akad. dr.	Slavica	<i>Šikovec</i>
pom. akad. dr.	Karmen	<i>Erjavec</i>	pom. akad. dr.	Martin	<i>Kramar</i>	pom. akad. dr.	Branko	<i>Škafar</i>
pom. akad. dr.	Emil	<i>Erjavec</i>	pom. akad. dr.	Lev	<i>Kreft</i>	pom. akad. dr.	Vinko	<i>Škafar</i>
pom. akad. dr.	Alenka	<i>Erjavec</i> <i>Škerget</i>	pom. akad. dr.	Aleš	<i>Kuhar</i>	pom. akad. dr.	Avgust	<i>Špilak</i>
pom. akad. dr.	Melanija	<i>Fabčič</i>	pom. akad. dr.	Metka	<i>Kuhar</i>	pom. akad. dr.	Štefan	<i>Štefanec</i>
pom. akad. dr.	Larisa	<i>Farkaš</i> <i>Lainšča</i>	pom. akad. dr.	Tanja	<i>Kurbus</i>	pom. akad. dr.	Dejan	<i>Štihec</i>
pom. akad. dr.	Jerneja	<i>Ferenc</i>	pom. akad. dr.	Mirjana	<i>Küzma</i>	pom. akad. dr.	Jože	<i>Štuhec</i>
pom. akad. dr.	Mitja	<i>Filipič</i>	pom. akad. dr.	Mitja	<i>Lainščak</i>	pom. akad. dr.	Matej	<i>Tibaut</i>
pom. akad. dr.	Jasmina	<i>Fister</i>	Pom. akad. dr.	Jolanda	<i>Lazar</i>	pom. akad. dr.	Andrej	<i>Tibaut</i>
pom. akad. dr.	Iztok	<i>Fujs</i>	pom. akad. dr.	Jurka	<i>Lepičnik</i> <i>Vodopivec</i>	pom. akad. dr.	Uroš	<i>Tkalec</i>
pom. akad. dr.	Štefan	<i>Fulder</i>	pom. akad. dr.	Renato	<i>Lukač</i>	pom. akad. dr.	Cvetka	<i>Tóth</i>
pom. akad. dr.	Tatjana	<i>Gider</i>	pom. akad. dr.	Oto	<i>Luthar</i>	pom. akad. dr.	Dragica	<i>Turnšek</i>
pom. akad. dr.	Franc	<i>Gobec</i>	pom. akad. dr.	Zlata	<i>Luthar</i>	pom. akad. dr.	Dragica	<i>Turnšek</i>
pom. akad. dr.	Stanislav	<i>Gobec</i>	pom. akad. dr.	Aleš	<i>Magdič</i>	pom. akad. dr.	Tatjana	<i>Unuk</i>
pom. akad. dr.	Andreja	<i>Gomboc</i>	pom. akad. dr.	Jože	<i>Magdič</i>	pom. akad. dr.	Simon	<i>Úlen</i>
pom. akad. dr.	Matej	<i>Gomboši</i>	pom. akad. dr.	Florian	<i>Margan</i>	pom. akad. dr.	József	<i>Varga</i>
pom. akad. dr.	Bernard	<i>Goršak</i>	pom. akad. dr.	Marko	<i>Maučec</i>	pom. akad. dr.	József	<i>Vaupotič</i>
pom. akad. dr.	Henrik	<i>Gjerkeš</i>	pom. akad. dr.	Marko	<i>Malačič</i>	pom. akad. dr.	Tomaž	<i>Vaupotič</i>
pom. akad. dr.	Diana	<i>Gregor</i> <i>Svetec</i>	pom. akad. dr.	Janez	<i>Mejak</i>	pom. akad. dr.	Darko	<i>Veberič</i>
pom. akad. dr.	Cvetka	<i>Grašič Kuhar</i>	pom. akad. dr.	George	<i>Meolic</i>	pom. akad. dr.	Geza	<i>Vogrinčič</i>
pom. akad. dr.	József	<i>Györkös</i>	pom. akad. dr.	Robert	<i>Mihalič</i>	pom. akad. dr.	Anton	<i>Vratuša</i>
pom. akad. dr.	Franc	<i>Habe</i>	pom. akad. dr.	Rafael	<i>Mlinarič-Raščan</i>	pom. akad. dr.	Anton	<i>Vratuša</i>
pom. akad. dr.	Melita	<i>Hajdinjak</i>	pom. akad. dr.	Irena	<i>Munda</i> <i>Hirnök</i>	pom. akad. dr.	Jože	<i>Vugrinec</i>
pom. akad. dr.	Albert	<i>Halász</i>	pom. akad. dr.	Katarina	<i>Nećak Lük</i>	pom. akad. dr.	Matej	<i>Zadravec</i>
pom. akad. dr.	Ludvik	<i>Horvat</i>	pom. akad. dr.	Albina	<i>Nemec</i>	pom. akad. dr.	Saša	<i>Zagorc</i>
pom. akad. dr.	Sonja Ana	<i>Hoyer</i>	pom. akad. dr.	Jože	<i>Noe</i>	Pom. akad. dr.	Judit	<i>Zagorec Csuka</i>
pom. akad. dr.	Andrej	<i>Hozjan</i>	pom. akad. dr.	Dragica	<i>Novak</i> <i>Šarotar</i>	Pom. akad. dr.	Lijana	<i>Zaletel Kragelj</i>
pom. akad. dr.	Dejan	<i>Hozjan</i>	pom. akad. dr.	Brigita	<i>Osterc</i>	pom. akad. dr.	Daniela	<i>Zavec Pavlinič</i>
pom. akad. dr.	Mitja	<i>Janža</i>	pom. akad. dr.	Andrej	<i>Osterc</i>	pom. akad. dr.	Boštjana	<i>Žajdela</i>
pom. akad. dr.	Robert	<i>Inhof</i>	pom. akad. dr.	Jože	<i>Palčič</i>	pom. akad. dr.	Borut	<i>Žalik</i>
pom. akad. dr.	Zvonko	<i>Jagličič</i>	pom. akad. dr.	Iztok	<i>Pihlar</i>	pom. akad. dr.	Zoran	<i>Žunič</i>
			pom. akad. dr.	Boris	<i>Pižmoht</i>			
			pom. akad. dr.	Petja	<i>Pušenjak</i>			
			pom. akad. dr.	Rudolf	<i>Raščan</i>			
			pom. akad. dr.	Stanislav				

Kolofon

Naslov publikacije:

POMURSKA AKADEMIJA POMURJU;
POMURJE 25 LET PO OSAMOSVOJITVI SLOVENIJE (zbornik povzetkov)

Izdaja:

1. izdaja

Urednik:

pom. akad. dr. Mitja Slavinec

Tehnična obdelava:

Nina Jug

Oblikovanje naslovnice:

mag. Nuša Pavlinjek Slavinec

Založnik in izdajatelj:

Združenje Pomurska akademsko znanstvena unija,
Lendavska ulica 5a, Murska Sobota

Tisk:

aiP Praprotnik, d.o.o.

Leto izida:

2016

Leto natisa:

2016

Naklada:

150 izvodov

Maloprodajna cena publikacije:

Publikacija je brezplačna